EUROOPA KOMISJON

Brüssel 9.6.2010
KOM(2010) 296 lõplik

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Euroopa koostöö edendamine kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas, et toetada Euroopa 2020. aasta strateegia rakendamist

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

Euroopa koostöö edendamine kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas, et toetada Euroopa 2020. aasta strateegia rakendamist

1. SISSEJUHATUS

Inimkapitali kvaliteet on Euroopa edukuse tagamisel olulise tähtsusega. Euroopa 2020. aasta strateegias[1] on eriti rõhutatud hariduse ja koolituse tähtsust aruka, jätkusuutliku ja kaasava majanduskasvu edendamisel. Käesolev teatis vastab Euroopa 2020. aasta strateegias esitatud üleskutsele suurendada kutsehariduse ja -koolituse (edaspidi „kutseharidus") atraktiivust ning teatises on visandatud vastavad võimalused, mis on kooskõlas selliste oluliste algatustega nagu „Uute oskuste ja töökohtade tegevuskava", programm „Noored liikvel" ja noorte tööhõivet käsitlev raamistik.

Kutseharidusel on kaks eesmärki – rahuldada Euroopa praegusi ja tulevasi vajadusi oskustööjõu järele ning vähendada samal ajal kriiside sotsiaalset mõju ja hõlbustada kriisist taastumist. Nende kahe eesmärgi saavutamiseks on vaja kiireid reforme. Võttes arvesse ülemaailmset võidujooksu andekate inimeste leidmiseks ning haridus- ja koolitussüsteemi kiiret arengut tõusva majandusega riikides nagu Hiina, Brasiilia või India, on paremate oskuste arendamine[2] Euroopas vägagi pakiline ülesanne.

2020. aastani ulatuvad prognoosid osutavad nõudluse suurenemisele keskmise ja kõrge kvalifikatsiooniga oskustööliste järele[3]. Seoses info- ja kommunikatsioonitehnoloogial põhinevate toodete ja tootmise pideva arenguga, vähem CO_2-heiteid tekitava majanduse loomisega ning elanikkonna vananemisega, tuleb muuta nii töökohti kui ka sotsiaalstruktuuri ning kohandada haridus- ja koolitussüsteemi (sh kutseharidust). **Esmatasandi kutseharidus ja -koolitus** (edaspidi „esmatasandi kutseharidus") peab tagama noortele areneva tööturu tingimustes otseselt vajalikud oskused (nt e-oskused)[4] ja kõrgetasemelised põhipädevused[5] (nt infotehnoloogilise pädevuse saavutamiseks vajalikud digitaalne kirjaoskus ja meediapädevus)[6]. Sellel on oluline roll noorte ulatusliku tööpuuduse vähendamisel Euroopas. Traditsioonilise elukorralduse (õppimine – töötamine – pension) muutumisest tulenevalt võib elu jooksul muutuda ka töövaldkond ja elukutse, seega peab täiskasvanutel olema võimalus täiendada oma oskusi ja pädevusi **elukestva kutsehariduse ja -koolituse raames** (edaspidi

---

1 KOM(2010) 2020.

2 Mõiste „oskus" hõlmab teadmisi, oskusi ja pädevusi, nagu need on määratletud Euroopa kvalifikatsioonide raamistikus.

3 Cedefopi 2010. aastal koostatud kuni 2020. aastat hõlmava prognoosi kohaselt tulevaste vajaduste kohta oskustööjõu järele luuakse ELis 15,6 miljonit uut töökohta kõrgharidusega töötajatele ja 3,7 miljonit töökohta keskkooliharidusega töötajatele. Samas kaob 12 miljonit töökohta ilma kvalifikatsioonita või madala kvalifikatsiooniga töötajatele.

4 KOM(2007) 496 „E-oskused 21. sajandi jaoks". Prognooside kohaselt on viie aasta pärast IKT-oskus vajalik 90 % töökohtade puhul (IDC, 2009).

5 Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus põhipädevuste kohta elukestvas õppes, ELT L 394, 30.12.2006, lk 10.

6 KOM(2010) 245, Euroopa digitaalne tegevuskava.

„elukestev kutseõpe”). Hiljutises eksperdiaruandes uute kutseoskuste ja uute töökohtade kohta[7] on seoses mõlema tasandi kutseharidusega esitatud mitu soovitust.

Kutseharidus peab aitama lahendada ühiskonna üldiseid probleeme ning edendama eelkõige sotsiaalset sidusust. Selleks et julgustada kogu tööealist elanikkonda osalema majandus- ja ühiskondlikus elus, on väga tähtis tagada kõikidele ühesugune juurdepääs koolitusele.

Majanduse säästvamaks muutmisega kaasnevad uued töökohad, mis eeldavad uusi oskusi. Kutseharidussüsteemi on vaja muuta, et töötajad saaksid oma oskusi kohandada vastavalt tööturu vajadustele, mille tingib pädevusel põhinevale koolituspõhimõtetele tuginev keskkonda säästev majandus.

Kutseharidus hõlmab mitmesuguseid riiklikke süsteeme, mis vastavad asjaomaste riikide majanduslikule ja ühiskondlikule korrale. Esmatasandi kutseharidus on tavaliselt keskhariduse osa,[8] kuid võib hõlmata ka kõrgkooli tasandit (eri riikides näiteks tehnikakoolid, rakenduskõrgkoolid või kutsehariduslikud kolledžid)[9]. Elukestev kutseõpe hõlmab kutsesuunitlusega koolitusi, mida korraldavad mitmesugused õppeasutused. Esmatasandi kutsehariduse omandamine toimub suhteliselt reguleeritud raamistikus, kuid elukestva kutseõppe raames toimuvad koolitused enamasti ebakorrapäraselt. Mõlema tasandi kutseõppel on aga probleeme ning mõlemad vajavad ajakohastamist.

Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 166 on sätestatud, et „*Liit rakendab kutseõppepoliitikat, mis toetab ja täiendab liikmesriikide meetmeid…*”. 2002. aastal algatatud Kopenhaageni protsessi[10] raames toetati liikmesriikide kutseharidussüsteemide ajakohastamist. See aitas jõudsalt edendada õpitulemustel põhinevat käsitlusviisi ja elukestva õppe korraldamist ning toetas ühiste võrdlusnäitajate väljatöötamist (Europass, Euroopa kutsekvalifikatsioonide raamistik, Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekande süsteem (ECVET) ning **Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistik kutsehariduse ja -koolituse valdkonnas**).

2010. aasta detsembris vaatavad kutsehariduse küsimustega tegelevad liikmesriikide ministrid, Euroopa tööturu osapooled ja Euroopa Komisjon Kopenhaageni protsessi prioriteedid uuesti läbi. Käesoleva teatise eesmärk on esitada kutsehariduse tulevikunägemus. Teatis toetab Euroopa 2020. aasta strateegiat ja strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal kuni 2020. aastani[11]. Teatises võetakse arvesse ka ELi sotsiaalmeetmete uuendatud kava[12] ja ELi noorsoostrateegiat[13].

---

7 KOM(2008) 868 ja eksperdirühma aruanne uute kutseoskuste ja uute töökohtade kohta (2010).

8 ELis omandab keskmiselt 51,5% kutseõppeasutuste õpilastest keskhariduse (ISCED 3. tase), kuid see näitaja on riigiti väga erinev (13 % Küprosel ja 77 % Austrias).

9 Vastavalt kutseõpet käsitlevale komisjoni uurimusele õpib ELis kutseharidussüsteemis ligikaudu 13 % õpilastest kolmanda taseme kutseõppeasutuses ning teise taseme järgne kuid kolmanda taseme eelne kutseharidus on umbes 10 % töötavast elanikkonnast.

10 http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm

11 ELT C 119/2, 28.5.2009, lk 2.

12 KOM(2008) 412.

13 KOM(2009) 200.

2. KUTSEHARIDUSE ARENGU HOOGUSTAMINE

2020. aastaks peab kutseharidussüsteem aitama luua Euroopas heatasemelise ja võrdseid võimalusi pakkuva elukestva õppe süsteemi ning aitama saavutada Euroopa 2020. aasta eesmärke aruka ja kaasava majanduskasvu osas, sh tuleb

- *muuta esmatasandi kutseharidus atraktiivseks õppimisvõimaluseks, mis vastab igakülgselt tööturu vajadustele ja annab võimaluse omandada hiljem kõrgharidus,*
- *tagada kõikidele kogu elukaare jooksul lihtne juurdepääs elukestvale kutseõppele, mis lihtsustab pädevuste arendamist ja elukutsevahetust,*
- *luua paindlik süsteem õpitulemuste tunnustamiseks (sh diplomid) ja toetada individuaalseid õppekavasid,*
- *tagada vajalik toetus ebasoodsamas olukorras olevatele isikutele ning*
- *toetada piiriülest liikuvust kui kutsehariduse lahutamatut osa.*

Käesolevas peatükis tuuakse esile olulised teemad, millele on vaja tähelepanu pöörata, et Kopenhaageni protsessi hoogustada. Lähtutakse neljast prioriteedist, mis on esitatud strateegilises raamistikus, milles käsitletakse üleeuroopalist koostööd hariduse ja koolituse alal kuni 2020. aastani. Prioriteedid on: elukestev õpe ja liikuvus; kvaliteet ja tõhusus; võrdsed võimalused, kodanikuaktiivsus ja innovatsioon; loovus ja ettevõtlikkus. Peatükis käsitletakse ka rahvusvahelist koostööd kutsehariduse valdkonnas.

2.1. Kutsehariduse tähtsus elukestva õppe ja liikuvuse korraldamisel

Euroopa elanikkonna struktuur muutub ning elukutsevahetusi tuleb üha sagedamini ette, seega suureneb vajadus oskusi pidevalt täiendada ning kasvab elukestva õppe tähtsus. Seepärast tuleks luua võimalikult avar juurdepääs eri taseme õppevõimalustele. Sellega võib kaasneda vajadus muuta oluliselt seda, et kes, millal ja kuidas kutseharidust korraldab, pakub või rahastab.

Paindlik juurdepääs koolitusele ja väljaõppele

Õpisüsteem, õpitulemuste hindamine ja nende arvessevõtmine kvalifikatsiooni andmisel peaks olema paindlikum.

Tööandja roll elukestva kutseõppe korraldamisel suureneb, seoses kiirete muutustega peavad nad tagama töötajatele võimaluse intensiivõppeks. Tavapärast esmatasandi kutseharidust andvad kutseõppeasutused peaksid looma elukestva kutseõppe raames paindlikud individuaalõppekavad eri tasemega õppijatest koosnevatele rühmadele. Kõrgkoolid peaksid samuti pakkuma elukestvat kutseõpet ning korraldama tarbijatele suunatud ning töötajate ja tööandjate vajadusi arvestavat koolitust, eriti mikromajanduse ja väikeettevõtluse valdkonnas. Paindliku juurdepääsuga koolitusele peab kaasnema ka paindlik töö- ja tööturukorraldus. Erilist tähelepanu tuleb pöörata töö, õppimise ja pereelu sobitamisele, et suurendada naiste osalust.

Mitteametliku ja vabahariduse tunnustamine[14] on üks võimalus inimeste ametioskuste parandamiseks ja tööturule taasintegreerimiseks. Nende eesmärkide saavutamise eeltingimus on õpitulemustel põhineva lähenemisviisi kasutuselevõtt kutsekvalifikatsiooni andmisel, seda toetavad ka Euroopa kutsekvalifikatsioonide raamistik ja Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekande süsteem, mida tuleb kohaldada kogu haridus- ja koolitussüsteemis.

Ametioskuste parandamise üldine suundumus mõjutab kutse- ja kõrghariduse vahelisi sidemeid. Euroopa 2020. aasta strateegia tähtsaim eesmärk on suurendada kõrghardusega töötajate osatähtsust 40 %ni, luues tõhusad sidemed kutse- ja kõrghariduse vahel ning toetades rakenduskõrgharidust. Euroopa kutsekvalifikatsioonide raamistikust lähtuvad üldised riiklikud kutsekvalifikatsioonide raamistikud aitavad siduda omavahel kutse- ja kõrgharidust: kvalifikatsiooniraamistiku kohaselt peaksid kõrgemad tasemed hõlmama mõlemat valdkonda, et tekiks tugev ühtsus Euroopa ainepunktide ülekande süsteemi ning Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekande süsteemi vahel.

Elukestva õppe võimaluste loomine nii esmatasandi kui ka elukestva kutseõppe puhul peaks hõlmama ka suunamis- ja nõustamisteenust, et lihtsustada tööleasumist pärast koolitust ning liikumist ühelt töökohalt teisele. Tööturuasutused peaksid nõustamisteenuse korraldamisel tegema tihedat koostööd haridus- ja koolitussüsteemiga. Nii noortele kui ka täiskasvanutele tuleb tagada karjääri juhtimiseks vajalikud pädevused,[15] et neil oleks võimalik liikuda ühelt töölt teisele. Nõustamisel tuleks testide korraldamise asemel soovitada ametit proovida ning anda noortele võimalus tutvuda erinevate ametite ja karjäärivõimalustega. Erilist tähelepanu tuleks pöörata meeste ja naiste võrdõiguslikkusele ning julgustada noori proovima ka nn traditsioonilisi vastassugupoole ameteid.

Kutsehariduse seotud liikuvuse strateegia

Kutsehariduses, eelkõige esmatasandi kutsehariduses ning sealhulgas praktikantide puhul, on kiiresti vaja suurendada õppimisega seotud riikidevahelist liikuvust. Liikuvus aitab ületada keelebarjääre ning arendada enesekindlust, kohanemisvõimet, vastutustunnet, tööalast konkurentsivõimet ja kultuuridevahelist pädevust. Euroopa 2020. aasta strateegias ja algatuses „Noored liikvel” rõhutatakse õppimisega seotud liikuvuse tähtsust ning tehakse ettepanek, et see tuleks kõikidele noortele kättesaadavamaks muuta. Sel eesmärgil tuleks leida uudseid lähenemisviise liikuvuse suurendamiseks kutsehariduses, eriti praktikantide puhul.

Teises riigis õppimine või koolitusel osalemine peab saama kutseõppekavade tavaliseks osaks nii õpilaste kui ka kutseharidustöötajate jaoks. Seega on kutseharidusprogrammis võõrkeeltel eriti tähtis osa. Liikuvuse raames omandatud praktilise kogemuse tunnustamine on tagatud Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandesüsteemi rakendamisega. Praktikakohtade loomisel ettevõtetes on suurimaks väljakutseks ettevõtete, enamasti VKEde protsessi kaasamine. Sel eesmärgil ning võttes arvesse praktikantide liikuvust toetava katseprojekti tulemusi, tuleks luua liikuvust toetav struktuur, mida haldavad pädevate kutsehariduse sidusrühmade võrgustikud. Lisaks füüsilisele liikuvusele tuleks edendada virtuaalset liikuvust, kasutades info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat (e-õpe). Võttes arvesse kutseharidusega seotud spetsiifilisi probleeme, peaks hariduse ja koolituse avatud koordineerimismeetodi

---

14 Euroopa suunised mitteametliku ja vabahariduse tunnustamise kohta (Cedefop 2009) on Kopenhaageni protsessi otsene tulemus.

15 ELT C 319, 13.12.2008, lk 4–7.

raames kavandatav liikuvust käsitlev eesmärk pidama silmas just kutsehariduse vajadusi ning olema ambitsioonikas.

Kutseharidussüsteemi ajakohastamine vastavalt elukestva õppe ja liikuvuse vajadustele eeldab kõikide sidusrühmade osalust ja vastutust. Kõikide tasandite riigiasutustel on erinev, kuid tähtis roll. Sotsiaalpartnereid tuleks julgustada, et nad osaleksid koolituste korraldamisel, läbiviimisel ja rahastamisel ning aitaksid aktiivselt kaasa liikuvuse edendamisele ja lihtsustamisele. Selleks et julgustada inimesi liikuvuses ja elukestvas õppes osalema, on vaja tõhusat ja jätkusuutlikku rahastamisvahendit ja -kava (nt koolitusvautšerid, isiklikud õppekontod, koolitusfondid jne).

Kutsehariduse valdkonna põhimeetmed elukestva õppe ja liikuvuse edendamiseks peaksid keskenduma järgmisele:

- *töötada välja paindlikud individuaalõppekavad (et tagada võimalikult lai juurdepääs elukestvale kutseharidusele, mida pakuvad nii tööandjad kui ka tavapärased õppeasutused) ning asjaomased rahalised stiimulid;*
- *tagada pärast kutsehariduse omandamist juurdepääs kõrgharidusele ning edendada rakenduskõrgharidust;*
- *tunnustada ulatuslikult mitteametlikku ja vabaharidust;*
- *luua terviklik suunamis- ja nõustamisteenus, et lihtsustada töökohavahetust, õppimist ja karjäärivalikut;*
- *rakendada kuni aastani 2020 järjepidevalt Euroopa kutsekvalifikatsioonide raamistikku, Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekandesüsteemi ning EUROPASS-tunnistust, mille eesmärk on kvalifikatsioonide läbipaistvuse ja õpitulemuste ülekantavuse tagamine;*
- *luua riikidevahelise liikuvuse strateegia kutseõppeasutuste tasandil koos asjaomaste liikuvust toetavate struktuuridega.*

2.2. Kutsehariduse atraktiivsuse ja taseme parandamine kvaliteedi ja tõhususe kaudu

Kutsehariduse atraktiivsus ja tase sõltuvad mitmest tegurist. Üksikisiku jaoks sõltub kutsehariduse atraktiivsus lühi- ja pikaajalistest tulemustest, st kiirest tööleasumist pärast kooli lõpetamist, konkreetsete töötajate nõudlusest tööturul,[16] palgatasemest ja karjäärivõimalustest. Üldises perspektiivis sõltub kutsehariduse atraktiivsus selle kvaliteedist ja tõhususest, õpetajate ja koolitajate heast ettevalmistusest, vastavusest tööturu vajadustele ning avatusest edasiõppele (sh kõrghariduse tasandil).

Kutsehariduse kvaliteedi tagamine

Kuigi vajadus tagada kutsehariduse kvaliteet on üldtunnustatud, ei ole kvaliteedi tagamise poliitika ja kvaliteedijuhtimine kutsehariduse tasandil veel täiuslik. Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistikus on visandatud kvaliteedi tõhustamise kava nii esmatasandi kutsehariduse kui ka elukestva kutseõppe jaoks. Selle eesmärk on suurendada läbipaistvust ja edendada riikide kutseharidussüsteemide vastastikust usaldust. Euroopa tasandil korraldatakse riiklike kvaliteeditagamise tugikeskuste koostöö Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku võrgustiku kaudu. Riiklikul tasandil on vaja kokku leppida kvaliteeditagamise raamistik, mis hõlmaks õppeasutuste toetusmeetmeid, et tagada osalus ja vastutus kõikidel tasanditel.

Õpetajate ja koolitajate rolli avardamine

---

[16] Vastavalt 2009. aasta tööjõuanalüüsile, on oskustööliste puudus peamiselt seotud traditsioonilise ametitega (puusepad, keevitajad, torulukksepad).

Kutsehariduse ajakohastamisel on õpetajate ja koolitajate roll määrava tähtsusega, seega tuleks erilist tähelepanu pöörata nende värbamisele, ametialasele arengule ja staatusele ühiskonnas. Nagu eespool selgitatud, puutuvad nii kutsehariduse õpetajad kui ka koolitajad tulevikus kokku muutustega,[17] mis hõlmavad uusi pedagoogilisi võtteid, õppekava kujundamist, kvaliteedi tagamist ning juhtimis- ja haldusülesannete täitmist.

Õpetaja ja koolitaja rollid ühtlustuvad – töökohas väljaõpet korraldaval koolitajal peab olema suurem pedagoogiline pädevus ning toetav ja nõuandev roll; koolis õppetööd korraldaval õpetajal (nagu koolitajalgi) peavad aga olema laialdased teadmised töövõtete kohta. Sellist rollide lähenemist tuleb arvesse võtta ka töölevõtmisel ning oskuste ja pädevuste arendamisel, seda tuleb tunnustada ning arvesse võtta õpetajate ja koolitajate karjääri kujundamisel.

Erialane meisterlikkus ja suurepärased põhipädevused

Põhipädevuste edendamine on ka kutsehariduses muutumas kiireloomuliseks prioriteediks[18]. Põhipädevused moodustavad nii elukestva õppe kui ka eduka karjääri alusmüüri. Põhipädevuste edendamine peaks jätkuma ka pärast esmatasandi kutsehariduse või elukestva kutseõppe raames läbitud kohustuslikku koolitust. Tehnika kiire areng eeldab tehniliste kutseoskuste pidevat täiendamist[19]. Eesmärk on saavutada nii kutseoskuste kui ka põhipädevuste kõrge tase neid parimal viisil kombineerides.

Selleks et kutseharidus vastaks igakülgselt tööturu vajadustele, tuleks sagedamini kasutada töökeskkonnas mitmesuguses vormis toimuvat väljaõpet. Uurimised on näidanud, et töökeskkonnas toimuv väljaõpe aitab suurendada töökoha leidmise võimalusi tööelu alguses. Töökeskkonnas toimuv väljaõpe aitab edendada kutsehariduses õpitulemustel põhinevat käsitlusviisi, mis hõlmab nii pädevusel põhinevat õpet ja kvalifikatsiooni kui ka pädevuste hindamist (oskuste tõendamist). Seepärast tuleks tööandjaid julgustada suurendama praktikakohtade arvu.

Partnerlus, mis toetab tõhusust ja vastavust tööturu vajadustele

Euroopa 2020. aasta strateegias on rõhutatud, et tõhususe ja tööturu vajadustele vastavuse tagamise eeltingimus on kutsehariduse sidusrühmade vaheline partnerlus. Eriti oluline on sotsiaalpartnerite kaasamine kutsehariduse struktuuri väljatöötamisse ning kutsehariduse korraldamisse ja rahastamisse. Mitmes riigis on loodud kvalifikatsiooni nõukojad,[20] kes korraldavad näiteks tööjõuturu seiret ning osalevad kvalifikatsiooninõuete ja õppekavade väljatöötamisel ja sertifitseerimisel. Euroopa tasandil tööhõive ja oskustega tegelevad sektorilised nõuandekogud alustavad katseprojekti raames tööd 2011. aastal ning nende üleanne on levitada teavet ja paremaid tavasid suundumuste kohta kõnealuses valdkonnas[21].

---

17 Cedefop, Soome Riiklik Haridusamet (2009): kutseharidustöötajate pädevusraamistik.

18 Nõukogu 11. mai 2010. aasta järeldused pädevuste kohta, mis toetavad elukestvat õpet ja algatust „Uute töökohtade jaoks uued oskused”, ELT C 135, 26.5.2010, lk 8–11.

19 ELi majandus kannatab IKT-oskuste puudumise pärast ning aastaks 2015 võib oskuste puudumise tõttu jääda täitmata kuni 700 000 IT töökohta. KOM(2010) 245 „Euroopa digitaalne tegevuskava” punkt 2.6.

20 Komisjoni uurimus Euroopa tasandi tööhõive ja oskustega tegelevate sektoriliste nõuandekogude loomise kohta.

21 VKEde vajaduste arvesse võtmiseks korraldab komisjon uurimise tulevaste vajaduste kohta oskustööjõu järele mikro- ja käsitööndusettevõtetes kuni aastani 2020.

Kutsehariduse vastavust tööturu vajadustele saab suurendada, kui töötada välja planeerimisvahend, mis võimaldaks viia oskused vastavusse töökoha nõuetega[22]. Prognoosidest lähtuvalt saaksid kutseõppeasutused kohandada koostöös kohalike tööturuesindajatega õppekavasid, et vähendada oskustöötajate puudust või liiasust ning oskuste puudumist või aegumist. Vaja on parandada metoodikat, et ennetamismeetmed oleksid sidusad ja võrreldavad, ning luua oskuste, pädevuste ja kutsealade ühtse klassifitseerimise süsteem, mis lähtuks õpitulemustest.

Selleks et parandada esmatasandi kutsehariduse ja elukestva kutseõppe kvaliteeti ja tõhusust, peaks olulisemate meetmete eesmärk olema:

- *rakendada kvaliteeditagamise süsteemi riiklikul tasandil vastavalt Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku soovitustele;*
- *koostada esmatasandi kutsehariduse ja elukestva kutseõppe õpetajate ja koolitajate pädevusraamistik;*
- *tagada töötajatele tööturu vajadustele vastavad kõrgetasemelised kutseoskused, kasutades sagedamini töökeskkonnas mitmesuguses vormis toimuvat väljaõpet;*
- *toetada võtmepädevuste arendamist, et tagada õppijate ja töötajate kohanemisvõime ja paindlikkus;*
- *anda kutseõppeasutustele vabamad käed tööturu vajadustele reageerimiseks lähtuvalt planeerimisvahendite andmetest ning koostöös sotsiaalpartnerite ja riikide tööturuasutustega.*

2.3. Võrdsed võimalused ja kodanikuaktiivsus

Haridusel ja koolitusel on tähtis roll võrdsete võimaluste, sotsiaalse kaasatuse ja kodanikuaktiivsuse edendamisel. Vähese kvalifikatsiooniga, sisserännanute, töötute ja haridusalaste erivajadustega isikute sotsiaalne tõrjutus on sageli tingitud sellistest tegurist, nagu madal kvalifikatsioon ning põhioskuste ja -pädevuste puudumine. Haridus ja koolitus on valdkonnad, mis võimaldavad võidelda sotsiaalse tõrjutusega ning kutseharidusel on selles eriti tähtis roll[23]..

Kaasav kutseharidus kaasava majanduskasvu tagamiseks

Euroopa 2020. aasta strateegia üks olulisemaid eesmärke on vähendada nii üld- kui ka kutsehariduses varakult koolist väljalangejate arvu 10 %. Teatavate riikide kogemus, kus hea kvaliteediga kutseõpe hõlmab ka väljaõppevõimalusi, kinnitab, et kutsehariduses on võimalik luua väljalangejatele võimalused õpingute taasalustamiseks. Klassiväline ja töökeskkonnas toimuv väljaõpe, mis on tihedalt seotud kohaliku tööturuga, ning mitteametliku ja vabahariduse integreerimine võiks olla madalama akadeemilise suunitlusega õpilastele ahvatlevaks alternatiiviks.

---

22 Eksperdirühma aruanne uute kutseoskuste ja uute töökohtade kohta (2010).

23 Nõukogu 11. mai 2010. aasta järeldused hariduse ja koolituse sotsiaalse mõõtme kohta, ELT C 135, 26.5.2010, lk 2–7.

Õppijate isiklikele vajadustele kohandatud kutseharidus on õppetöösse kaasamise suurendamisel olulise tähtsusega. Pakutav koolitus tuleb muuta paindlikumaks ja moodulipõhiseks ning see peab võimaldama luua individuaalseid õppekavasid. Selline lähenemisviis on tõhusam juhul, kui koolitus on osa üldisest kutseharidusest ega ole korraldatud teatavatele sihtrühmadele suunatud erikursustena. Teatavate rühmade (puuetega inimesed, sisserändajad jne) integreerimiseks võib olla vaja täiendavaid lahendusi, need võivad hõlmata näiteks mitteametliku ja vabahariduse tunnustamist ning sisserändajatele suunatud keelekursuste korraldamist.

Mida rohkem on kutseharidus integreeritud üldisesse haridus- ja koolitussüsteemi, seda suurem mõju on tal sotsiaalse võrdsuse tagamisel. Kutsehariduse taseme parandamine, võimalus jätkata õpinguid kõrgkoolis ning rakenduskõrghariduse õppeprogrammide taseme tõstmine aitavad parandada õpilaste väljavaateid ja sotsiaalset positsiooni.

Kõiki meetmeid peab toetama kõikidele kättesaadav ja sihtotstarbeline suunamisteenus, mis pakub halvema õppeedukusega õpilastele olulistes üleminekupunktides täiendavat tuge. Samuti on vaja pidevalt jälgida kutseharidusega (eelkõige riskirühmadesse kuuluvate) inimeste tööhõive määra ning andmeid õppijate sotsiaal-majandusliku olukorra kohta ja kutseõppeasutustest väljalangemise määra[24].

Mida rohkem ulatub kutseharidus ja -koolitus väljapoole tavapäraseid tööturuaspekte, seda suurem on tema roll võrdsete võimaluste edendamisel. Kutseharidus toetab inimeste kutsealase ja sotsiaalse identiteedi edendamist ning tugevdab nende ühiskonda kuulumise tunnet. Kõik see aitab kaasa sotsiaalse kapitali ja usalduse loomisele ning ühiskonda integreerumisele. Kodanikuaktiivsuse põhipädevusi saab edendada õppekavade ja kaasavate töömeetodite kaudu ning õpilaste kaasamisega otsuste tegemisse koostöös kutseõppeasutuste, kohalike kogukondade ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega.

Esmatasandi kutseharidus saab astuda olulisi samme, et vähendada koolist väljalangemist, tagada võrdsed võimalused hariduse omandamiseks ning edendada riskirühmade sotsiaalset liikuvust. Selleks on vaja:

- *pakkuda kvaliteetset koolitust, mis keskenduks töökeskkonnas toimuvale väljaõppele ja võtaks arvesse individuaalseid vajadusi;*
- *luua riskirühmadele võimalus jätkata õpinguid kõrgkoolis;*
- *luua seiresüsteem kutseharidusega (eelkõige riskirühma kuuluvate) inimeste tööhõivemäära jälgimiseks.*

Elukestval kutseõppel on eriti tähtis roll riskirühmade osalemise suurendamisel tööturul. Selleks on vaja

- *luua paindlikud ja moodulipõhised õppekavad;*
- *korraldada põhipädevuste omandamisele suunatud väljaõpet töökeskkonnas;*

[24] Vt Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistiku soovituses kirjeldatud näitajaid 5 ja 6.

- *tagada nõustamisteenus ja tunnustada eelnevaid õpinguid, eelkõige sisserändajate puhul, et lihtsustada nende integreerumist ühiskonda.*

Kodanikuaktiivsuse põhipädevuste edendamiseks on vaja

- *tugevdada koostööd kutseõppeasutuste, kohalike kogukondade, kodanikuühiskonna organisatsioonide, lapsevanemate ja õppijate vahel.*

2.4. Innovaatilisus, loovus ja ettevõtlikkus

Euroopa 2020. aasta strateegias on rõhutatud, et haridus- ja koolitussüsteemi õppekavades tuleks pöörata rohkem tähelepanu loovuse, innovaatilisuse ja ettevõtlikkuse arendamisele. Eesmärkide saavutamiseks peab kutseõppe ja -koolituse korraldamisel võtma arvesse majanduses ja ühiskonnas toimunud muutusi.

Tuleb koostada loovuse ja innovaatilisuse arendamise kava, mis oleks suunatud modernse, esmaklassilise ja kõrge kvaliteediga kutseharidussüsteemis õppijale. Koostöös ametiasutuste ja ettevõtjatega peaksid kutseõppeasutused toetama loovust ja innovatiivsust ning julgustama riske võtma ja katsetama.

Kutseõppeasutused peaksid kasutama kogemustel põhinevat õpet ning andma õpilastele tavapärasest erinevaid ülesandeid ja seadma neid uut lähenemisviisi nõudvatesse olukordadesse. Selleks et parandada juurdepääsu õpingutele ja suurendada õppekavade paindlikkust, on nii töökeskkonnas kui ka koolis toimuva kutsehariduse puhul vaja edendada aktiivset õppimist ning anda õpilastele võimalus koostada ja arendada ise oma õppekava, kasutades innovatiivseid, loovaid ja spetsiifilisi info- ja sidetehnoloogiavahendeid (sh e-õpe).

Samuti tuleb edendada ettevõtlusalast haridust, mis aitaks suurendada algatus- ja ideede elluviimise võimet, loovust ja enesekindlust ning oleks kättesaadav kõikidele kutseharidusasutuste õpilastele kõikide õppekavade ja kõikide valdkondade raames[25]. Ettevõtlusalane haridus peaks suurendama teadlikkust sellest, et tegutsemine füüsilisest isikust ettevõtjana on üks karjäärivõimalus, ning suunama õppijaid asutama oma ettevõtteid. Ettevõtlusalasest haridusest peab saama õpetajate ja koolitajate pädevusraamistiku tavapärane osa. Euroopa tasandil tuleb veelgi edendada mitmesuguseid algatusi, nagu võrgustike loomine, katseprojekt Erasmus noortele ettevõtjatele ning koolitajate ja ettevõtjate koostöö, et edendada ettevõtlusalases haridusega seotud ettevõtlikkust ja häid tavasid.

Selleks et toetada õppijate innovaatilisust, loovust ja ettevõtlikkust, peab kutsehariduse raames

- *korraldama kogemustel põhinevat aktiivset õpet, et edendada e-oskuste omandamist, riskimisjulgust, algatusvõimet, uudishimu, enesemotivatsiooni ja kriitilist mõtlemist;*

- *lülitama ettevõtlusalase hariduse õpetajate ja koolitajate pädevusraamistikku.*

[25] Eksperdirühma aruanne ettevõtlusalase hariduse kohta kutsehariduses (2009).

2.5. Rahvusvaheline koostöö kutsehariduse valdkonnas

ELi poliitika kutsehariduse valdkonnas vajab veel poliitiliste arutelude jätkamist rahvusvahelise üldsusega (nii kolmandate riikidega kui ka rahvusvaheliste organisatsioonidega) ja vastastikust õppimist.

Struktuurilist koostööd tuleks alustada naaberriikidega ning laiendada seda edaspidi ka ühinevatele riikidele. Koostöösse tuleks kaasata Euroopa Koolitusfond (ETF), mis on oma lisandväärtust juba tõestanud, toetades kutsehariduse õppekavade ja kõrgetasemelise õppemetoodikaga väljatöötamist nendes riikides. **Euroopa ühised võrdlusnäitajad ning tegevuspõhimõtted on oluline tugi kutseharidussüsteemi ajakohastamisel partnerriikides, sh kandidaatriikides.** Koostöö kutsehariduse valdkonnas aitab edendada riikideülest koostööd ja piirkondlikku arengut, samuti aitab see parandada seadusliku rände haldamist ning võitlust ebaseadusliku rändega.

Tuleks tihendada teadusuuringute alast koostööd selliste rahvusvaheliste organisatsioonidega nagu OECD, UNESCO (eelkõige UNEVOCi raames) ja ILO ning töötada kutsehariduse valdkonnas välja tõenditel põhinev poliitika (koostöö PIAACi raames).

3. EUROOPA LIIDU UUS KOOSTÖÖKAVA KUTSEHARIDUSE VALDKONNAS

Liikmesriikide, komisjoni ja sotsiaalpartnerite tihe partnerlus peaks 2010. aasta lõpus hoogustama Euroopa koostööd kutsehariduse valdkonnas. See peab hõlmama 10 lähima aasta kindlaksmääratud prioriteete ning lähemaid eesmärke, mida koos sidusrühmadega korrapäraselt läbi vaadatakse. Käesolev teatis on komisjoni panus ELi kutsehariduse ajakohastamise kavasse ning selles kirjeldatakse poliitilisi abinõusid Euroopa 2020. aasta strateegia toetamiseks.

Euroopa koostöö kutsehariduse valdkonnas on olnud tulemuslik, eelkõige on välja töötatud ELi ühised näitajad, mis parandavad kvalifikatsioonide läbipaistvust ja ülekantavust. Euroopa 2020. aasta strateegias esitatud kavaga nähakse ette kutseharidussüsteemi palju ulatuslikumat reformimist. Seepärast kutsub komisjon kutseharidusega tegelevaid liikmesriikide ministreid ja sotsiaalpartnereid üles

- toetama kutsehariduse ambitsioonikat moderniseerimiskava,
- töötama välja konkreetsed eesmärgid järgmiseks kümneks aastaks ning
- osalema igakülgselt nende eesmärkide saavutamisel Euroopa 2020. aasta strateegiast lähtuvate riiklike reformikavade kaudu.

Järgmised kümme aastat on juurutamisperiood, kiiresti tuleb hakata rakendama ELi ühised võrdlusnäitajaid nagu Euroopa kutsekvalifikatsiooni raamistik, Euroopa ainepunktide kogumise ja ülekande süsteem, Europass ja Euroopa kvaliteeditagamise võrdlusraamistik. Liikmesriikidel on juhtroll koostöö korraldamisel sotsiaalpartneritega ning piirkondlike ja kohalike omavalitsuste, kutseõppeasutuste, õpetajate ja koolitajate ning kõikide tasemete õppijate kaasamisel. Meetmete väljatöötamist ja kokkulepitud meetmete rakendamist toetatakse Euroopa tasandil loodud platvormide kaudu, nagu kutseharidusjuhtide võrgustik, kutseõppe nõuandekomiteed ja asjakohased ELi programmid. Lisaks peaksid Euroopa

sotsiaalpartnerid looma Euroopa 2020. aasta strateegia kohaselt oma algatuse, et suurendada kutsehariduse atraktiivsust.

Euroopa Liidu meetmetel on tähtis roll nii kutsehariduse ajakohastamist kui ka liikuvust käsitlevate kavade toetamisel. 15 aasta jooksul on Leonardo da Vinci programmi raames toetatud rohkem kui 600 000 noore praktikat, 110 000 kutseõppeasutuse õpetaja ja koolitaja liikuvust ning 2 000 uuenduslikku projekti. Programm toetab tõhusalt ka läbipaistvust suurendavate meetmete rakendamist. Elukestva õppe programmi raames peaks Leonardo da Vinci programm ka edaspidi tugevalt toetama juurdepääsetavust kutseharidusele ning liikuvust ja innovatsiooni. Kutseharidussüsteemi ajakohastamist ning eelkõige inimeste elukestvas kutseõppes osalemist tuleks toetada ka struktuurifondide optimaalse kasutamise kaudu.

Taaskäivitatud Kopenhaageni protsessi haldamine peaks vastama hariduse ja koolituse avatud koordinatsioonimeetodile ning võttes arvesse Euroopa Liidu kui maailma mastaabis tegutseva partneri profiili, lähtuma Euroopa 2020. aasta strateegiast. Lähtudes Euroopa Kutseõppe Arenduskeskuse ja Euroopa koolitusfondi uuringutest, ekspertiisidest ja analüüsidest ning Eurostati esitatavatest statistilistest andmetest toetatakse jätkuvalt tõenditel põhinevat poliitikat.